

jer obrađuje zgrade i izvještaje o Isusovu misteriju, smrti i uskrsnuću koji su ključni za vjeru Crkve a ujedno su u žarištu istraživanja današnjih bibličara, katoličkih i nekato-
ličkih.

Kao osobito *dobro* u knjizi smatram slijedeće podatke i misli: euangelion je Isusova poruka i poruka Crkve o Isusu (7); Lk 17,21 entos hymon protumačeno je eklesiološki „među vama“ kao kod većine današnjih egezeza; prva Crkva nije doslovno prenosila Isusova djela i riječi nego ih je razvijala pod vodstvom Duha uskrslog Krista (15); građa Lk 15,11–32 izvrsno je nazvana prisposobom o neshvatljivo dobrom ocu (22); pri opisu Isusovih čudesa sveti su se pisci služili literarnim shemama kakve postoje i kod opisa poganskih čudesa ali „to još ne znači da se tu radi o izravnom utjecaju“ (28); čudo je definirano kao izvanredni događaj „koji vjernici smatraju znakom konačnog spasenjskog djelovanja Božjeg“ (30); čudesa su znak da Bog po Isusu spašava cijelog čovjeka (39); kršćani su „uvijek iznova pokušavali da ono što se dogodilo s Isusom pronađu naviješteno već u SZ“ (45); izvještaji o uskrsnuću nose biljege židovske antropologije (60–61); u krvi i vodi iz otvorenog boka Isusova valja s lvanom gledati euharistiju i krštenje (66); u izvještajima o djetinjstvu postoje sličnosti i razlike koje jednako valja vrednovati (75–76).

Smatram da je u našim prilikama najkorisniji posljednji dio o književnim vrstama iz kojega se vidi da su evanđelja dokumenti vjere pisani za vjernike i gdje je istaknuto: „Da bismo mogli razumjeti neki tekst, moramo uvijek iznova pitati koju nam vrstu istine on želi prenijeti“ (109).

Autor je katolički bibličar u Njemačkoj gdje katolički vjernici mogu doći i do protestantskih knjiga. On je svoje djelo pisao ekumenski, ali upravo zato u našim prilikama neke njegove tvrdnje mogu djelovati smutljivo kod katolika. Najprije smatram *lošom* šablonsku sliku židovstva u Isusovo vrijeme (11) koju i katolički i protestantski bibličari olako generaliziraju. Na str. 25 autor odviše hvali protestantski pojam osobne vjere kao da je to jedini novozavjetni sadržaj pojma *pistis*. A što je s evanđeljem koje je Pavao primio i predao (1 Kor 15, 1–5), s „vjerom jednom zauvijek predanom svetima“ iz Judine poslanice, r. 3? Nije jasno što autor misli kad kaže da „ne treba sumnjati u povijesnost ozdravljenja koja opisuje Tacit“ (29): da li da su neki ljudi neočekivano ozdravili i to pripisali caru ili da je poganski car stvarno čudesno ozdravljao?

Najkontroverzniji dio knjige su str. 83–85 o Marijinu djevičanstvu. Autor je zajedno :

drugim bibličarima svjestan da nije dovoljno naglašavati *samo* biološko djevičanstvo *nego* i apsolutnu darovanost Sina Mariji, ali ne vodi dovoljno računa o katoličkoj dogmi Marijina djevičanstva prije i poslije poroda. U Njemačkoj to može zvučati manje zbudujuće za katoličke vjernike, ali bi za naše prilike knjigu svakako u tome trebalo dopuniti. Također je za naše prilike prosječnom čitaocu neobjašnjiv pretjerani bibličarski strah pred povijesnošću čudesa nad prirodom (35–38).

Smatram da je najnesretnija okolnost što ni prevodilac ni izdavač nisu ispustili podnaslov „Udžbenik za škole.“. Kod nas nema vjeronauka u školama i taj je anakronizam svakako trebalo izostaviti. Time bi samim svećenicima i onima koji su u Crkvi postavljeni da između ostaloga bdiju i nad pravovjernošću katehiziranja bio ušteđen nepotrebnim strah. S obzirom na znanstvenu visinu ali i čitkost knjiga je jedva upotrebljiva kao *priručnik* za bilo koju vjeronaučnu grupu. To je knjiga za odrasle, teološki informirane čitaoce koji imaju interesa i hrabrosti za poniranje u dublji smisao evanđeoske građe o Isusu.

M. ZOVKIĆ

A. WEISER, SREDIŠNJE TEME NOVOGA ZAVJETA, Zagreb 1981, 115 str.

A. Weiser je poznati njemački bibličar. Priпада Kongregaciji katoličkog apostolata (palotinci). Rođen je 1934. u Šleskoj, poznatiji po tradicionalnoj pobožnosti. Od 1960. godine je redovnik palotinac. Studirao je teologiju i doktorirao na Sveučilištu u Würzburgu kod bibličara svjetskog glasa R. Schnakenburga. Predaje novozavjetnu egezezu na Bogoslovnom učilištu palotinaca u Vallendaru (SR Njemačka). Napisao je dosad mnogo knjiga. Suraduje u mnogim katoličkim časopisima. Poznat je po svojoj pobožnosti: drži redovito duhovne vježbe i tečajeve svećenicima i laicima.

Napisao je dosad „Jesu Wunder – damals und heute“, Stuttgart, Katholischer Bibelverlag (prevedena na nekoliko svjetskih jezika); „Glaube und Wunder – Eine Heilung in Kapharnaum“, Stuttgart 1969; „Jesus – Gottes Sohn“, Stuttgart, Katholischer Bibelverlag 1973; „Die Knechtsgelehnisse der synoptischen Evangelien“, München 1971; „Was die Bibel Wunder nennt. Ein Sachbuch zu den Berichten der Evangelien“, Stuttgart, Katholischer Bibelverlag 1975, i „Zentrale Themen

des Neuen Testaments", Donauwörth 1978. (prvo izdanje rasprodano, u pripremi je drugo izdanje).

Knjiga *Središnje teme* (odsad ST) napisana je kao udžbenik za katehete u gimnaziji u SR Njemačkoj. Napisana je dakle za one koji već poznaju teologiju i posjeduju neka teološka predznanja. Pisac je bio zamoljen od Saveza gimnazijskih kateheta da napiše udžbenik za njih o glavnim temama iz Novoga zavjeta. Kateheti su mu ponudili teme koje su željeli imati razrađene.

Pisac je knjigu posvetio svome domaćem župniku Roku Bernatzkome, Poljaku, za njegov zlatni svećenički jubilej, s riječima: „Duboko ukorijenjen u vjeru koju je primila Crkva, otvoren za pitanja sadašnjeg trenutka tražeći putove u budućnost.“ Ove su riječi posvete vrlo važne: pisac vodi računa o vjeri koju je primila Crkva, otvoren je za pitanja sadašnjeg trenutka te traži putove u budućnost. Tko je god pročitao knjigu, uvjerio se da njome struji vjera Crkve, otvorenost za pitanja sadašnjeg trenutka i traženje putova u budućnost. Knjiga je po svome globalnome sadržaju silno obogaćenje, i duhovno i teološko, za svakog koji je pročitao i prostudira.

Pisac razrađuje temeljne teme NZ.

I. *Novina evanđelja*: o pojmu Evanđelja, o Isusovim riječima, o prenošenju Isusovih riječi. Pokazuje kako su Isusove riječi još i danas suvremene, kako mogu produbiti svijest i iskustvo „prapropovijedanja“, kako daju temeljno usmjerenje u kojem čovjek treba tražiti i naći oblik svojeg duhovnog života.

II. *Prispodobе*. Analizira jezik Isusovih prispodob. Pokazuje kako ih treba razumjeti, naime kao poticaj za preispitivanje života. Primjenjuje Isusove prispodobе na kršćansku egzistenciju. Sve intenzivnije se baviti Isusovim prispodobama znači: svoj život polagati sve dublje u dobre i moćne ruke onoga koji nosi i dovršava život svijuju nas.

III. *Čudesa i izvještaji o čudesima*. Analizira jezični odnosno govorni oblik izvještaja o čudesima i pokazuje teološko značenje Isusovih čudesa. Čudesa su prvotno imala svrhu da pokažu i dokažu kako Isusovim dolaskom među ljude dolazi kraljevstvo Božje („Ali ako ja prstom Božjim izgonim đavla, zbilja je došlo k vama kraljevstvo Božje“, reče Isus: Lk 11,20). Isus je taj koji silom Božjom uništava kraljevstvo sotonino. Pisac inzistira na kerigmatskom tumačenju izvještaja o čudesima i dotiče se pitanja historijske činjenice.

IV. *Izvjestaj o muci Isusovoj*. Analizira povijesni i teološki problem muke Isusove, inzistirajući jako na teološkom značenju Isu-

sove smrti, na spasenjskom značenju Isusove muke. Pokazuje kako su u opis muke Isusove ušli i mnogi starozavjetni elementi. Njima se jače istaknulo kristološki tj. mesijanski karakter. Pisac i ovdje znatno uprisutnjuje otajstvo Isusove muke u životu zajednice i pojedinca. „Kako poruka o križu našem životu može dati smisao, saznajemo tek u svjetlu kršćanske poruke o Uskrsu. Povijest muke Isusove po Marku konačno ne završava, kao ni povijest muke ostalih evanđelista, Isusovom smrću i pokopom, nego proglašom njegova uskrsnuća. Upravo zato sada želimo najprije iznijeti kršćansku poruku o uskrsnuću, a onda se na temelju te poruke vratiti križu“ (str. 50).

V. *Poruka o uskrsnuću*. Iznosi izvore i predaje u vezi s uskrsnućem Isusovim. Počinje razlaganje s Pavlom (1 Kor 15,3-7): analizira njegov tekst riječ po riječ i iznosi teološko značenje. Zaključuje to razlaganje: „Postoje, doduše, solidni povijesni razlozi u prilog tome da je grob Isusov poslije uskrsnuća doista bio prazan. No, naša vjera ne ovisi o činjenici praznog groba. Ako samo i pomislimo da prazni grob ima više značenja, a najmanje ono da je mrtvo tijelo uskrsnulo, jasno je da činjenica praznog groba sama za sebe nikad ne može imati funkciju utemeljenja, nego možda tek potvrđenja naše vjere. Uostalom i u Evanđeljima anđeo mora tumačiti prazni grob“ (s. 60). Tu se vidi kako pisac naglašava sadržaj vjere, čin vjere, za što nam je potrebna riječ Božja, objava Božja koja nam rađa i podržava vjeru. Zatim analizira poruku Evanđelja o uskrsnuću. Čitajući Evanđelja mi smo sveder iznova stavljeni pred odluku da i mi primimo istinu o uskrsnuću koju je primila rana Crkva i u nju uzvjerujemo. Evanđelje ne opisuje uskrsnuće Isusovo tako da nekoga dokaznim materijalom prisili da to prihvati kao činjenicu. Evanđelje je kerigmatske naravi: to je riječ Duha Svetoga o stvarnosti koja je nadnaravnoga reda i koja kao takva potkrepljuje naš vjernički život i daje našem životu smisao. To treba prihvatiti. U to treba vjerovati kao što je vjerovala prva Crkva.

VI. *Poruka Isusova rođenja*. I tu pisac najprije tumači govorne oblike izvještaja o rođenju Isusovu. Pokazuje kako se Pavao izražavao o rođenju Isusovu, a kako se o tome izražavaju Evanđelja (i to po Mateju i po Luki). Kod Pavla susrećemo vjeroispovijesne obrasce, a u Evanđeljima pripovjedački oblik kazivanja. Evanđelisti su pisali o rođenju Isusovu kad je Isusovo raspeće i uskrsnuće već bila prošlost. Oni pišu iz vjere u spasenjsko značenje njegove smrti i njegova uskrsnuća (usp. str. 75). Opis rođenja Isusova oblikovali su na temelju Staroga zavjeta: on stoga ima jaki pri-

zvuk Staroga zavjeta (s. 76). Oblikovali su ga svaki na svoj način tj. svaki u svojoj teološkoj koncepciji. Zato među Lk i Mt postoje razlike; dakako, postoje i sličnosti. Zato pisac analizira teološko težište Lukina opisa Isusova rođenja pa potom i teološko težište Matejeva opisa rođenja Isusova. U tom je kontekstu i onaj sporni tekst o pitanju rođenja Isusova iz djevice (str. 83–84). Autor nipošto ne niječe djevičansko začće nego tumači što ono znači. „Metodama historijsko-kritičke biblijske znanosti ne može se, dakako, dokazati povijesni događaj Isusova začća bez oca“ (84). Ova je formulacija za mnoge kod nas šokantna. Ali, stvarno historijsko-kritičkim metodama tu ništa ne možemo postići. Stojimo pred otajstvom. I to otajstvo treba protumačiti. Pisac je pokušao protumačiti to otajstvo ovako: „... Isusa Krista kao konačnog donositelja spasenja ne možemo izvesti ni iz kakvih prirodnih, unutarstajskih pretpostavki. Prema tome, njega ne možemo shvatiti ni u jednoj čisto ljudskoj kategoriji, nego samo u vjeri. On je u potpunosti dar Božji čovječanstvu. U njemu je Bog utemeljio novo stvaranje. On je svoje mesijansko poslanje i pomazanje primio po Duhu Svetomu. Mariju je Bog izabrao i učinio dostojnom da bude majka Mesije i Sina Božjega. Ona je stoga zavrijedila naše čašćenje“ (str. 84–85). Za drugo izdanje pisac je dao tekstualno upotpunjenje s kojim se i *Apostolska nuncijatura u Bonnu* složila i odobrila izdanje ove knjige (vidi dolje).

VII. *Isus Krist*. U ovom poglavlju izlaže povijesnost Isusova života, osobitosti života i smrti Isusove te razlaže božanske naslove Isusa Nazarećanina: Krist, Gospodin, Sin čovječji, Sin Božji, Bog od Boga i svjetlo od svjetlosti.

VIII. *Književne vrste*. Razlaže razne oblike govornog kazivanja. U tom svjetlu možemo novozavjetne tekstove bolje i dublje razumjeti. U novozavjetnim tekstovima susrećemo razne književne vrste: pripovijesti, pjesme, himne, vjeroispovijesne obrasce, parabole, usporedbe i slično. Ti tekstovi su nastali u točno određeno vrijeme i u točno određenoj ljudskoj kulturi i uvjetima (služba Božja, propovijedanje, župske kateheze, rasprave s protivnicima). O tome treba voditi računa kad tumačimo te tekstove i kad želimo prodrijeti u srž njihove poruke. Današnje tumačenje Biblije vodi računa o biblijskim izričajima koji su vremenski, kulturno i prostorno uvjetovani te poštuju njihovu govornu osebnost.

Iz ovog kratkog prikaza knjige vidi se da je ona vrijedan doprinos boljem i dubljem shvaćanju središnjih tema NZ. Knjiga ne bi smjela nikoga uzdrmati u vjeri nego mu vjeru

učvrstiti i obogatiti. Suvremena egzegeza želi biti u službi vjere svakog pojedinog vjernika i cijele zajednice.

Istina, knjiga je za naše prilike teološki preuranjena. Mi, na žalost, još nemamo teološki izobražene čitalačke publike. To je pokazala i reakcija na ovu knjigu. No, očito ni mi Hrvati ne želimo ostati u raskoraku ili čak u nazatku u odnosu na *pozitivnu* suvremenu teologiju, posebno u odnosu na *pozitivnu* suvremenu egzegezu. Weiserove knjige su prevedene na gotovo sve svjetske jezike. Izdavane su u *najkatoličkim izdavačkim kućama*.

Pisac je za drugo izdanje priredio neke male ispravke koji su predočeni službenim crkvenim vlastima i od njih odobreni. Donosimo (niže) dopis koji smo dobili u vezi s Weiserovom knjigom od provincijala palatinske provincije kojoj pripada pisac A. Weiser.

DER PROVINZIAL
der Norddeutschen Pallotinerprovinz
Wiesbadener Strasse 1 / Postfach 140
D-6250 LIMBURG / LAHN 1

IZJAVA

Apostolska nuncijatura u Bonnu suglasila se sa slijedećim izmjenama u knjizi Alfons Weiser SAC, *Zentrale Themen des Neuen Testaments*, Verlag Ludwig Auer Donauwörth 1978. Svoj pristanak na te izmjene dala je u pismu 10. 12. 1980. upućenu provincijalu sjevernonjemačke provincije palotinača patru Fridolinu Langenfeld SAC. Suglasnost se odnosi na slijedeće izmjene:

- S. 42 r. 32–34g treba izmijeniti: „Ni njegovi učenici ni prijatelji ne stavljahu više u nj nikakve nade u trenutku njegove smrti, premda je na svojoj posljednjoj večeri ukazao na spasenjsko značenje svoje smrti.“
- S. 84 r. 21–22 rečenicu „u kojemu su mnoge osobe smatrali rođenima od djevice“ treba brisati.
- S. 84 r. 26: rečenicu treba ovako izmijeniti: „Pružila li sistematska teologija razloge koji opravdavaju takvo mišljenje, osobito nakon važnosti koja se pridaje već spomenutoj crkvenoj predaji?“
- S. 84 r. 33–35: rečenicu nakon dvotočke ovako izmijeniti: „Bogosinovstvo Isusovo ne može se izvesti ni iz kakvih prirodnih, unutarstajskih pretpostavki.“
- S. 85 r. 3–5: umjesto „Ali to nije zavrijedila zbog nekog biološkog događaja, nego zato što ju je Bog učinio dostojnom

da bude majka Mesije" – treba odsad ovako glasiti: „Zavrijedila ga je zato što je bila izabrana za Majku Mesije i Sina Božjeg i što je dala svoj 'da' Božjem spasenjskom planu..."

S. 93 r. 13–14g rečenicu treba ovako preformulirati: „Oko sebe je Isus stvorio krug učenika koji su trebali imati udjela u njegovu djelovanju i koji su stvarali temelj Crkve."

S. 94 r. 6 iza rečenice: „dragi oče!“, dapače: „dragi tata“, treba dodati: „Jedinstveni, obostrani i povjerenički odnos Isusa prema Bogu dolazi do izražaja i u riječima: ‚Sve je meni predao Otac moj, i nitko ne pozna Sina doli Otac, niti tko pozna Oca doli Sin i onak kome Sin hoće objaviti‘ (Mt 11,27 i Lk 10,22)."

Limburg, 3. prosinca 1981.

F. LANGENFELD SAC s. r.
Provincijal

Smatram da bi ove izmjene koje je dao A. Weiser za drugo izdanje, a odobrila *Apostolska nuncijatura u Bonnu*, trebale zadovoljiti i naše hrvatsko izdanje rečene knjige. Čitaoci bi njima bili upozoreni na neke naglaske koje treba ispraviti ili dopuniti. Možda bi i kratki popratni komentar iz pera kojeg našeg bibličara mogao stvari razjasniti tako da knjiga bude dopuštena.

Adalbert REBIĆ

Kao upotpunjenje ovih dviju recenzija iz pera bibličara donosimo još kratki osvrt našeg poznatog moralista dra Marijana Valkovića:

A. WEISER, SREDIŠNJE TEME NOVOGA ZAVJETA.

Čini se da se autorov stav može sažeti u sljedećem odlomku: „O pitanju rođenja od djevice. Matej i Luka svjedoče da je Isus po Duhu Svetom bio začet od Marije, djevice. U pogledu ovog novozavjetnog izričaja, koji je povrh toga jako usidren u našoj vjeroispovijesti, postavlja se pitanje o smislu ovog što ispovijedamo. Da li se pod time misli na događaj unutar povijesti spasenja koji ima i biološke pretpostavke, tj. pretpostavku bezočinskog začeca? Ili je to jednostavno kristološki izričaj koji pomoću slikovita prikazivanja znači 'začeće koje je Duh uzrokovao': Isus je kao spasenjski posrednik sasvim od Boga i njegovo je spasenjsko značenje isposlova Duh Božji? Ili: znači li taj izričaj

oboje? To pitanje je danas u žari teološke diskusije i razglabanje o tome još nije zaključeno. Smisao tumačenja koje slijedi stoga može biti samo navođenje razloga za jedno ili drugo mišljenje i njihovo oprezno vaganje" (str. 83). Autor dakle smatra pitanje s biblijske strane otvorenim te bi po sebi moglo s vremenom doći do rješenja u prvom, drugom ili trećem smislu.

Budući da nisam stručnjak za ovo pitanje, posegnuo sam za djelima Raymonda Browna, katoličkog egzegeta, koji se posljednjih godina vrlo ističe na području ovih istraživanja. On je 1973. godine objavio djelo: „*The Virginal Conceptio and The Bodily Resurrection of Jesus*“. Sažimajući egzegetsku istraživanja o „djevičanskom rođenju“ autor kaže:

„Moj je sud, u konačnici, da znanstveno dokazivi materijal ostavlja problem neriješenim – zaključak koji ne bi smio razočarati zato što upotrebljava riječ 'problem' u naslovu – i to je razlog što želim potaknuti pošten ekumenski dijalog o tome. Dio teškoće je u tome što su diskusije u prošlosti često vodili ljudi koji su sumnjivo dokaziv materijal tumačili u korist stajališta koja su već zauzeli" (str. 66–67).

Šest godina kasnije on je izdao kapitalno djelo o Isusovu rođenju, djelo koje je danas vjerojatno u prvom redu istraživanja. Tu on kaže:

„U mom djelu o djevičanskom začecu, napisanom prije nego sam napravio ovaj komentar, došao sam do zaključka da *znanstveno dokazivi* materijal ostavlja neriješenim pitanje o povijesnosti djevičanskog začeca. Ponojni pregled materijala što ga je iziskivao ovaj komentar još me više uvjerava o tome. Vjernicima koji nisu nikada prije probleme studirali kritički, ovaj zaključak može izgledati radikalnim. Mnogim učenjacima koji su već davno zabacili djevičansko začec kao teološku dramaturgiju, ovaj zaključak može izgledati natražno konzervativan. (Još bih ih više šokirao tvrdnjom da mislim kako je lakše protumačiti novozavjetni materijal pretpostavljajući povijesni temelj negoli pretpostavljajući čisto teološku kreaciju). Nadam se jedino da sam prikazao materijal dovoljno točno da bih naveo čitaoc na daljnji studij i na vlastite zaključke o ovom materijalu" (Raymond Brown, *The Birth of the Messiah*, Garden City, N. Y. 1979, str. 527–528).

Čini mi se da je Weiserov stav na ovoj liniji.

Marijan VALKOVIĆ